

Wpływ stażu związków nieformalnych na poziom ich integracji

IWONA JANICKA

Instytut Psychologii
Zakład Psychologii Rodziny, Rozwoju i Edukacji
Uniwersytet Łódzki
Łódź

STRESZCZENIE

Celem badań było porównanie poziomu integracji związków niemalżeńskich i malżeńskich. W badaniach zastosowano ankietę, zmodyfikowaną Skalę Powodzenia Malżeństwa/Związku, skonstruowaną na podstawie Skali Powodzenia Malżeństwa M. Braun-Galkowskiej (1985). Zbadano 260 par (520 osób), w tym 120 par (240 osób) żyjących w związku nieformalnym i 140 par malżeńskich (280 osób). W badanej grupie związków niemalżeńskich, podobnie jak w małżeństwach, dominują pary homogeniczne – zgodne i zadowolone, czyli o wysokim poziomie integracji. Nie stwierdzono istotnych różnic w poziomie integracji związków niemalżeńskich i malżeńskich. Okazało się jednak, że wzrost stażu wspólnego życia partnerów wpływa niekorzystnie na jakość związków nieformalnych, natomiast nie zakłóca funkcjonowania małżeństw. Świadczy to o tym, że małżeństwa są bardziej stabilne i trwałe niż związki niemalżeńskie.

WPROWADZENIE

Od początku lat siedemdziesiątych odnotowuje się wzrost związków nieformalnych. Nieco inny charakter mają one w Polsce – najczęściej stanowią przedmałżeńską formę wspólnego zamieszkiwania i współżycia, inny w krajach skandynawskich, na Węgrzech czy w Niemczech, gdzie jako forma alternatywna dla małżeństwa posiadają podobne do niego prawa i przywileje.

Popularność i powszechność związków niemalżeńskich prowokuje dyskusje i badania im

poświęcone. Pojawiają się opinie popierające, jak i negujące te związki.

R. Nave-Herz (1989) uważa, że kohabitacja jest konkurencyjna dla małżeństwa, ponieważ podtrzymuje prywatne cele i indywidualne potrzeby partnerów oraz ogranicza ich wzajemną zależność. Podobnie uzasadnia atrakcyjność kohabitacji J. Humink (1995), podkreślając, że: lepiej zaspokaja ona instrumentalne i emocjonalne potrzeby partnerów, zachowuje większą dowolność w ich relacjach, partnerzy ponoszą mniejsze koszty niż małżonkowie oraz wzajemność wymaga większych starań i efektywniejszych działań, niezbędnych dla zabezpieczenia swego związku. Ponadto partnerstwo nie dopuszcza ograniczających je wpływów rodziny i tradycji na związek. S. Meyer i E. Schulze (1983, 1988) wskazują na społeczny aspekt konkubinatów. Uznają, iż niemalżeńskie wspólnoty są atrakcyjniejsze dla partnerów, ponieważ: likwidują życie w pojedynkę, proponują związek bez dalszych konsekwencji, nie akcentują podobieństwa w odniesieniu do pochodzenia czy grupy społecznej partnerów, wyznaczają jednakowe możliwości dotyczące ich samorealizacji.

Równie popularne są badania wskazujące, że wspomniane atrybuty związków niemalżeńskich i ich daleko posunięta umowność wpływają jednocześnie na niski poziom spójności wewnętrznej.

Związki nieformalne nie są trwałą formą współżycia ludzi, nie nastawiają się na rodzinę, dzieci, stąd należy uznać te związki za niedojrzałe. Cele partnerów mają charakter egoistyczny. Zorientowani na indywidualne potrzeby i prywatne życie, mocno eksponują

własną autonomię oraz dążenie do samorealizacji. Ponadto występuje tu brak bezpieczeństwa i spójności zewnętrznej związanej ze wspólnotą materialną i dysponowaniem majątkiem partnera (Meyer, 1993). Partnerzy nie inwestują, tylko utrzymują wspólny dom. Przez to tym bardziej zachowują dystans i ostrożność w podejmowaniu wspólnych decyzji (Vaskovics, Rupp, Hofmann, 1997). Związki niemałżeńskie posiadają takie cechy, które mogą zakłócać, a nawet uniemożliwiać ich integrację i trwałość. Do nich należą: negowanie modeli i ideałów rodzinno-małżeńskich, tolerancja i dowolność, zależność trwałości związku od partnerów (brak dodatkowych czynników utrudniających czy ograniczających decyzję o rozstaniu się), niedzielenie obowiązków ze względu na płeć (dowolność zadań, brak przypisywania sobie odpowiedzialności), główny cel bycia razem to zaspokajanie potrzeb seksualnych, choć nie musi to być dziedzina wiodąca w każdym związku. Przeciwnie – związki małżeńskie powielają modele rodzinno-małżeńskie, mają charakter wzajemnych zobowiązań, na trwałość małżeństwa składa się wiele czynników, dopuszczają dzielenie obowiązków ze względu na płeć, powodem bycia razem małżonków jest zaspokajanie potrzeb nie tylko seksualnych. Reguły, tradycje wyznaczające funkcjonowanie związków małżeńskich jasno określają relacje między partnerami, a jednocześnie je wzmacniają oraz stabilizują (Nave-Herz, 2002).

Niemałżeńskie wspólnoty są atrakcyjne przede wszystkim dla młodych osób i zwykle nie trwają zbyt długo – szybko się rozpadają albo zamieszkujący razem partnerzy biorą ślub. Natomiast dłuższy czas trwania związku niezalegalizowanego wiąże się z obniżeniem zainteresowania partnerów zawarciem małżeństwa i posiadaniem potomstwa (Axinn, Barber, 1997). Brak gotowości partnerów do transformacji swego związku w małżeństwo powoduje, że jego rozwój zostaje zatrzymany. Pojawia się zagrożenie stabilności związku oraz obniża się jakość wzajemnych relacji partnerów (Brown, 2003).

Prognozowanie na temat jakości i perspektyw związków niemałżeńskich zależy niewątpliwie od poziomu ich integracji.

Pojęcie integracji wg *Słownika języka polskiego* – to proces tworzenia się całości z części, to proces zespalania się elementów w całość – scalanie się. Taki proces dokonuje się również między partnerami będącymi w bliskim związku, którego stanowią oni istotne elementy. Ich wzajemne relacje mogą mieć lepszy, bardziej scalający charakter lub uniemożliwiać im pełną integrację.

Istotą integracji jest osiąganie szczęścia poprzez poczucie wspólnoty obojga partnerów w realizowaniu zadań. Integracja jest procesem, który nigdy się nie kończy (Braun-Gałkowska, 1985). Można mówić o parach lepiej lub gorzej zintegrowanych, czego przejawem jest jakość ich związku. Wskazuje się na pozytywną korelację między poczuciem jedności pary a jakością ich małżeństwa (Wamboldt, Reiss, za: Holman, 2001). Ważne jest odczuwanie przez partnerów poczucia jedności i stanowienia pary. Wyznaczone to jest procesem przystosowywania się, poprzez poznawanie i akceptowanie wzajemnych potrzeb, upodobań, zainteresowań, konfrontację oczekiwań itd. Wydaje się, iż nie do końca zależy to od samych partnerów, ale również od zewnętrznych czynników, określonych okoliczności, jak i formy ich związku. Związek małżeński planowany jest na całe życie, zakłada wspólnotę majątkową oraz założenie rodziny. Związki niemałżeńskie dopuszczają daleko posuniętą umowność i swobodę. Konsekwencją, a zarazem dowodem tego jest brak wspólnoty majątkowej i nieplanowanie dzieci.

Dynamika funkcjonowania diady powoduje zmiany relacji między partnerami, które wyznaczają również zmiany poziomu integracji ich związku. Naturalnie pojawiające się normatywne i nienormatywne kryzysy dotyczą w jednakowym stopniu małżeństw i niemałżeństw. Ważny jest poziom zaangażowania partnerów w związek, który również wyznacza zaangażowanie w proces rozwiązywania sytuacji trudnych.

Ponadto umowność i daleko posunięta dowolność relacji niemałżeńskich prowokuje ich zmienność, ogranicza wspólne plany i działania partnerów, co niewątpliwie może stanowić o trudnościach integracji ich związku.

PROBLEM BADAWCZY

Problem badań dotyczy analizy poziomu integracji związków niemałżeńskich w zależności od stażu ich trwania. Eksploracyjny charakter badań ogranicza możliwości formułowania hipotez. Można jedynie założyć, że wzrost stażu wspólnego życia partnerów sprzyja dezintegracji ich związku. Zgodnie z dotychczasowymi badaniami większość kohabitantów żyje z sobą krótko, około roku lub maksymalnie 2 lata (Schoen, Weinick, 1993; Brown, Booth, 1996; Nave-Herz, 2002). Te oceny opierały się przede wszystkim na widocznych zewnętrznych i niezaprzeczalnych skutkach, tj. tym, że związki nieformalne szybko ulegają dezintegracji. Zasadne wydaje się więc zbadanie dynamiki ich funkcjonowania, co umożliwi zaobserwowanie ewentualnych zmian jakości związków wyznaczonych stażem wspólnego życia partnerów.

METODA

Zgodnie z przedstawionymi we wprowadzeniu założeniami, wyznacznikiem integracji partnerów jest jakość ich związku. Określenie poziomu integracji związków niemałżeńskich umożliwiło wykorzystanie w badaniach zmodyfikowanej Skali Powodzenia Małżeństwa skonstruowanej na podstawie Skali Powodzenia Małżeństwa M. Braun-Galkowskiej (1985). Twierdzenia zamieszczone w metodzie Autorki zostały uzupełnione pięciostopniową skalą odpowiedzi. Uczyniło to metodę bardziej „czułą”, prowadząc jednocześnie do zróżnicowanych wyników badań. Opracowano kryteria obliczenia wyników oraz określono trafność i rzetelność zmodyfikowanej Skali Powodzenia Małżeństwa (Janicka, Niebrzydowski, 1994). Dla związków niezalegalizowanych zastosowano tę samą skalę, zamieniając jedynie powtarzające się w stwierdzeniach słowo małżeństwo na słowo związek. Uzyskano dzięki temu zmodyfikowaną Skalę Powodzenia Związku. Procedura badań była analogiczna do tej zastosowanej w podstawowej wersji SPM. Wprowadzenie pięciostopniowej skali odpowiedzi pozwoliło określić nie tylko jakość, lecz także poziom zgodności obrazów własnego

związku badanej pary (mężczyzny i kobiety). Stąd zmodyfikowana Skala Powodzenia Małżeństwa/Związku umożliwia ocenę poziomu integracji małżeństwa/związku, na który składają się dwa wymiary: ocena jakości oraz zgodności (będącej przejawem homogeniczności) małżonków czy partnerów. Umożliwiło to klasyfikację badanych par na pięć grup: (1) zadowolone o zgodnej ocenie partnerów w odniesieniu do własnego związku, (2) pozornie zadowolone, gdzie zadowoleni partnerzy reprezentowali niezgodne oceny w odniesieniu do własnego związku, (3) niezadowolone, w których zgodność ocen partnerów określała te diady jako kryzysowe; (4) niezadowolone, których niezgodność ocen partnerów wyznacza ich konfliktowy charakter, (5) zagrożone, których partnerzy reprezentują antagonistyczne obrazy własnego związku. Ostatnia – piąta – jakość jest rzadko spotykana z uwagi na jej krótkotrwałość, ponieważ w sytuacji, gdy jeden z partnerów jest zadowolony, a drugi niezadowolony, prowadzi to zazwyczaj do rozpadu związku lub z tych par rekrutują się związki niezadowolone. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że jedynie trzy pary należą do piątej grupy. Ostatecznej analizie poddano więc, wspomniane wyżej, cztery jakości związków i małżeństw. Wyróżnione jakości stanowią jednocześnie o dynamice funkcjonowania pary. Oznacza to, że każdy związek małżeński czy niemałżeński podlega wpływom zmieniających się warunków zewnętrznych, jak i związanych z rozwojem osobowym partnerów, co może prowadzić również do zmian jakości związku i zgodności, które wyznaczają poziom jego integracji. Założono, że wzrost stażu wspólnego życia będzie mniej sprzyjał integracji par niemałżeńskich niż małżeńskich.

Analizie poddano 120 par (240 osób) żyjących w heteroseksualnym związku nieformalnym. Grupę kontrolną stanowiło 140 par małżeńskich (280 osób). W sumie zbadano 520 osób w wieku 23–44 lata. Badani mieli wykształcenie średnie i wyższe. Wybrano jedynie te pary, których staż wspólnego zamieszkiwania wynosił co najmniej 2 lata. Osoby z grupy badawczej i kontrolnej były porównywalne pod względem wieku, wykształcenia, stażu wspól-

nego życia. Z uwagi na specyfikę grupy badanej występowały w niej pary młode, z wykształceniem średnim i wyższym, których najdłuższy staż wspólnego zamieszkiwania wyniósł 11 lat.

WYNIKI BADAŃ

Poziom integracji par niemażeńskich i małżeńskich porównano, badając jakość związku i poziom zgodności ocen partnerów w odniesieniu do między innymi takich wymiarów, jak światopogląd, praca zawodowa, uczucia, seks, podejmowanie decyzji, wychowanie dzieci, spędzanie wolnego czasu, podział obowiązków domowych itp.

Zgodność partnerów a ich zadowolenie ze związku

Tabela 1 i 2 przedstawia rozkład związków i małżeństw zadowolonych i niezadowolonych o zgodnych i niezgodnych ocenach.

Istnieje istotna zależność pomiędzy zadowoleniem i niezadowoleniem ze związku a poziomem zgodności ocen partnerów ($p = 0,002$). Wyrażna większość partnerów za-

dowolonych zgodnie ocenia swój związek (38,3%), co wskazuje na to, że przeważają pary zadowolone – homogeniczne. Pary zadowolone niezgodne – heterogeniczne (21%), oceniane są jako pozornie zadowolone, ponieważ każdy z partnerów wskazuje na inne atrybuty związku lub spostrzega je inaczej. Brak jest podobieństw co do planów, oczekiwań i perspektyw związku. W diadach niezadowolonych sytuacja jest odwrotna – więcej partnerów (25,8%) ocenia związek jako niezgodny – konfliktowy, tylko 14,2% zaś określa swój związek jako zgodny, tj. kryzysowy, w którym partnerzy wskazują na taką samą przyczynę niezadowolenia, co nie prowadzi do sporów, a tworzy atmosferę wzajemnej izolacji i negacji.

Okazało się, że istnieje zależność między jakością małżeństwa a zgodnością ocen partnerów ($p = 0,041$). Najwięcej jest małżeństw zadowolonych zgodnych (38,6%), następnie zadowolonych o niezgodnej ocenie (25,7%), niezadowolonych o niezgodnej ocenie (20,7%), a najmniej zgodnie oceniających swój związek, choć niezadowolonych (15%). Te ostatnie najbardziej narażone są na dezintegrację, stąd najmniejsza ich liczba w badanej grupie.

Tabela 1. Zależność między oceną jakości związku a poziomem zgodności ocen partnerów w związkach niemażeńskich

Poziomoczą	Zadowolony	Niezadowolony	Łącznie	χ^2	p
Zgodni	40 par (38,3%)	17 par (14,2%)	57 par (52,5%)	9,36	0,002
Niezgodni	26 par (21,7%)	31 par (25,2%)	57 par (47,5%)		
Łącznie	72 par (60,0%)	48 par (40,0%)	120 par (100%)		

Tabela 2. Zależność między oceną jakości związku a poziomem zgodności ocen partnerów w związkach małżeńskich

Małżeństwo	Zadowolony	Niezadowolony	Łącznie	χ^2	p
Zgodni	34 par (32,0%)	21 par (15,0%)	55 par (53,0%)	4,127	0,041
Niezgodni	30 par (23,7%)	29 par (20,7%)	59 par (46,4%)		
Łącznie	64 par (49,2%)	50 par (35,7%)	114 par (100%)		

Badania wskazują, iż homogeniczność partnerów wpływa korzystnie na jakość i trwałość małżeństwa (Braun-Galkowska, 1985; Rostowski, 1987; Laskowski, 1987; Adamski, 1984; Willi, 1996; Fowers, Olson, Holman i in., Larsen, Olson, za: Holman, 2001). J. Willi (1996) wskazuje, że problem podobieństwa małżonków jest wciąż otwarty, ponieważ trwają dyskusje, czy partnerzy dobierają się na podstawie cech podobnych czy upodabniają się dopiero w trakcie trwania małżeństwa. Niewątpliwie jednak długotrwały związek, zwłaszcza małżeński, prowadzi do upodabniania się do siebie partnerów, co dodatkowo buduje ich pozytywne relacje.

Ostatecznie należy stwierdzić, iż w badanych grupach małżeństw i niemałżeństw dominują pary homogeniczne – zgodne i zadowolone, czyli o wysokim poziomie integracji.

Integracja związków niemałżeńskich i małżeńskich

Badania dotyczyły również porównania poziomu integracji związków niemałżeńskich i małżeńskich, co prezentują wyniki zamieszczone w tabeli 3.

Stwierdzono brak istotnych różnic między niemałżeństwami a małżeństwami w odniesieniu do ich czterech jakości. Podobnie – najwięcej małżeństw (38,6%), jak i związków nieformalnych (38,3%) to diady zadowolone zgodne, tj. najbardziej homogeniczne i zintegrowane wewnętrznie. Kolejne jakości to grupy pozornie zadowolone i kryzysowe, wskazujące na spadek

integracji, są wyraźniej reprezentowane przez małżeństwa. Może to oznaczać, że jednak więcej małżeństw trwa, mimo iż relacje w diadzie nie są korzystne czy idealne, co niekoniecznie może dotyczyć związków nieformalnych. Okazało się, że te ostatnie częściej (25,8%) niż małżeństwa (20,7%) narażone są na konflikty. Badania S.L. Brown i A. Booth (1996) wskazują, że sprzeczki i konflikty częściej występują wśród kohabitantów niż małżonków.

Ogólne porównanie związków niemałżeńskich i małżeńskich nie ujawnia różnic wyznaczonych formą związku. Ważne wydaje się zwrócenie uwagi na zmiany podyktowane dynamiką funkcjonowania diady określonej stażem wspólnego życia partnerów. Dalsza analiza wyników badań uwzględniła staż badanych związków.

Dynamika funkcjonowania pary a jakość związku

Rozkład, wyznaczony stażem, związków i małżeństw zadowolonych i niezadowolonych prezentują tabele 4 i 5.

Staż wpływa na jakość związków niemałżeńskich ($p = 0,000$). Wraz ze wzrostem stażu rośnie liczba związków niezadowolonych i spada liczba związków zadowolonych.

Staż nie wpływa na jakość małżeństwa. Małżeństwa okazały się bardziej stabilne pod względem jakościowym bez względu na staż wspólnego życia partnerów. Wraz ze wzrostem stażu liczba małżeństw zadowolonych nieznacznie się obniża, natomiast wzrasta liczba niezadowolonych, szczególnie przy stażu 6–8 lat.

	<i>f</i> _{zadowolone}	<i>f</i> _{niezadowolone}	<i>N</i> _{ogół}	<i>N</i> _z	<i>p</i>
Zadowolone	34 (38,6%)	40 (38,3%)	100 (38,5%)	1,209	0,731
Partnerze zadowolone	30 (25,7%)	18 (21,7%)	48 (23,8%)		
Kryzysowe	21 (15%)	17 (14,2%)	38 (14,6%)		
Konfliktowe	29 (24,7%)	31 (25,8%)	60 (23,1%)		
Ogół	100 (100%)	100 (100%)	200 (100%)		

Staż	Zmierzające		n	p
	Zadowolone	Niezadowolone		
	N (%)	N (%)		
2-3 lata	20 (23,0%)	4 (5,5%)	13,951	0,000
4-5 lat	10 (13,3%)	12 (16,0%)		
6-8 lat	14 (11,7%)	10 (13,3%)		
9-11 lat	12 (10,0%)	10 (13,3%)		
Łącznie	72 (100,0%)	46 (100,0%)		

Staż	Różniące		n	p
	Zadowolone	Niezadowolone		
	N (%)	N (%)		
2-3 lata	30 (21,4%)	9 (6,4%)	4,001	0,109
4-5 lat	24 (17,1%)	14 (10,0%)		
6-8 lat	12 (8,6%)	12 (8,6%)		
9-11 lat	10 (7,1%)	7 (5,0%)		
Łącznie	90 (100,0%)	50 (100,0%)		

Dalszy wzrost stażu wspólnego życia powoduje wyraźny spadek małżeństw niezadowolonych.

Staż okazał się zmienną niekorzystnie wpływającą na jakość związków nieformalnych, natomiast nie określa on jakości małżeństw.

Dynamika funkcjonowania pary a poziom integracji związku

Szczegółową analizę uwzględniającą cztery poziomy integracji związku w zależności od stażu życia diady prezentują tabele 6 i 7.

Staż istotnie określa związki niemałżeńskie pod względem ich czterech poziomów integracji ($p = 0,000$). Wraz ze wzrostem stażu spada liczba związków zadowolonych z 20% do 5%. Związki pozornie zadowolone mają podobny i niewielki udział (5%–5,8%) we wszystkich badanych etapach życia diady. Wzrasta liczba związków kryzysowych, których jest najmniej w badanej grupie – od 0 do 7,5%, natomiast znaczny jest udział związków konfliktowych – od 4 do 11%, z tym że najwyższy przy stażu 6–

–8 lat (podobnie jak u małżeństw). Staż 6–8 lat określany jest przez badaczy problemu jako przełomowy dla każdego związku, pojawia się tu spadek wzajemnego zainteresowania i zaangażowania partnerów, osłabienie więzi uczuciowej, co może potęgować również problemy egzystencji (Laskowski, 1985; Wojciszke, 2003).

W początkowych latach wspólnego życia małżonków, 2–3 lata i 4–5 lat, przeważają małżeństwa zadowolone (13,6% i 10,7%) oraz mniej jest pozornie zadowolonych (7,9% i 6,4%), bardzo mało jest małżeństw kryzysowych (1,4% i 5%), jak i konfliktowych (5% i 5%). Wzrost stażu powyżej 6–8 lat wspólnego życia partnerów powoduje spadek ilości małżeństw zadowolonych do 5% w badanej populacji, wzrost par pozornie zadowolonych (7,9%), utrzymuje się niewielka ilość par kryzysowych (5%), natomiast zdecydowanie więcej małżeństw można zaliczyć do konfliktowych (7,9%). Przeważają tu pary pozornie zadowolone i konfliktowe. Dłuższy staż wspólnego

Staż	Jakość związku				χ ²	p
	Zadowolone	Partenialne zadowolone	Kryzysowe	Konfliktowe		
	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)		
2-5 lat	24 (20%)	0 (0%)	0	4 (3,3%)	29,771	0,000
6-9 lat	9 (7,3%)	7 (5,8%)	3 (2,5%)	9 (7,3%)		
10-14 lat	7 (5,8%)	7 (5,8%)	3 (2,5%)	11 (9,2%)		
15-19 lat	0 (0%)	0 (0%)	7 (5,8%)	7 (5,8%)		
Łącznie	40 (33,3%)	20 (16,7%)	17 (14,2%)	31 (25,8%)		

Staż	Jakość związku				χ ²	p
	Zadowolone	Partenialne zadowolone	Kryzysowe	Konfliktowe		
	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)		
2-5 lat	19 (15,0%)	11 (7,9%)	2 (1,4%)	7 (5,0%)	13,027	0,011
6-9 lat	13 (10,7%)	9 (6,9%)	7 (5,0%)	7 (5,0%)		
10-14 lat	7 (5,3%)	11 (7,9%)	7 (5,0%)	11 (7,9%)		
15-19 lat	13 (10,7%)	3 (2,3%)	3 (2,3%)	4 (2,9%)		
Łącznie	39 (31,0%)	34 (26,7%)	21 (16,3%)	29 (23,0%)		

życia przywraca stabilizację parom małżeńskim i dominują tu diady zadowolone (9,3%) nad pozornie zadowolonymi (3,6%) i kryzysowymi (3,6%), a najmniej małżeństw jest konfliktowych (2,9%). Dłuższy staż trwania par małżeńskich wpływa korzystnie na ich stabilizację, ponieważ wyraźnie obniża się ilość małżeństw kryzysowych i konfliktowych.

Brak zmian jakości małżeństwa wywołany stażem pozwala wnioskować o lepszej integracji par małżeńskich niż niemałżeńskich. W tych ostatnich zaobserwowano wyraźny spadek jakości związku. Koresponduje to z wynikami badań G. Binstock (2003), które wskazują, że związki małżeńskie są bardziej trwałe, mniej narażone na zerwania, separacje i kryzysy niż niemałżeńskie.

Należy sądzić, że fluktuacja jakości relacji małżeństwa nie przesądza o jego dezintegracji, czego nie można powiedzieć o związkach nieformalnych, w których spadek jakości związku z reguły wiąże się z rozstaniem partnerów.

WNIOSKI

1. W badanej grupie związków niemałżeńskich, podobnie jak w małżeństwach, dominują pary homogeniczne – zgodne i zadowolone, czyli o wysokim poziomie integracji. Zależność pomiędzy jakością związku a poziomem zgodności partnerów okazała się wyraźniejsza dla związków niemałżeńskich ($p = 0,002$) niż małżeńskich ($p = 0,041$).

2. Staż istotnie określa związki niemałżeńskie pod względem ich 4 jakości ($p = 0,000$). Wraz ze wzrostem stażu spada liczba związków zadowolonych, natomiast wzrasta liczba przede wszystkim związków kryzysowych i konfliktowych. Natomiast dłuższy staż wspólnego życia małżonków wpływa korzystnie na ich stabilizację, ponieważ dominują tu diady zadowolone i wyraźnie obniża się ilość małżeństw kryzysowych i konfliktowych.

3. Staż od 6 do 8 lat należy uznać za najtrudniejszy dla partnerów ze związków nie-

formalnych, jak i małżeńskich. W tym okresie wspólnego życia partnerzy najbardziej narażeni są na konflikt, co w przypadku związków nieformalnych dotyczy 9,2% par, a w przypadku małżeńskich 7,9% par. Wzrost stażu od 9 do 11 lat sprzyja obniżeniu ilości związków konfliktowych nieformalnych do 5,8%, a małżeńskich do 2,9%, co prognozuje korzystniej dla związków zalegalizowanych.

4. Analiza dynamiki funkcjonowania diady wyznaczona stażem wspólnego życia partnerów ujawnia wyraźne zmiany jakości, które prognozują niekorzystnie dla związków nieformalnych, natomiast nie zakłócają funkcjonowania małżeństw. Świadczy to o tym, że małżeństwa są bardziej stabilne i trwałe niż związki niemałżeńskie.

DYSKUSJA

W prezentowanych badaniach wskazano na zmiany integracji, inne dla par małżeńskich, inne dla niemałżeńskich, wywołane dynamiką funkcjonowania związku. Okazało się, że wzrost stażu wpływa niekorzystnie na stabilność i trwałość związków niemałżeńskich. Uzyskane wyniki korespondują z badaniami, między innymi R. Nave-Herz (2002), S.L. Brown (2003), dowodzącymi, że wspólne życie bez ślubu ma negatywny wpływ na późniejszą stabilizację partnerów.

Problem dotyczył jednak tylko aspektu zmian, w relacjach między partnerami, wywołanych formą związku. Zgodnie z uzyskanymi wynikami badań wyznacza ona określone oczekiwania partnerów, które mogą wpływać na poziom integracji związku. Nie można wykluczyć faktu, że jakość relacji w związkach kohabitacyjnych i przedkładanie takiego związku nad małżeństwo zależy również od indywidualnych cech partnerów.

Na relacje w związkach niemałżeńskich składa się szereg czynników, które jednocześnie przyczyniają się do wyboru kohabitacji, takich jak np.: bardziej liberalne podejście do życia, większa tendencja do niezależności, priorytet dla wolności i indywidualnych potrzeb, unikanie długoterminowych zobowiązań, wysoka asertywność kobiet (Macklin, 1978;

Nave-Herz, 2002). Wskazuje się również na to, że kohabitacja przyciąga partnerów, którzy nie są w stanie spełnić się w rolach męża, żony czy rodzica. Może to dotyczyć własnej oceny lub być związane z postrzeganiem swego partnera jako słabego kandydata na małżonka (Brown, Booth, 1996). Te cechy kształtują przekonanie, że małżeństwo nie jest najważniejsze, a jednocześnie mogą wpływać na poziom integracji związków niemałżeńskich. Dodatkowym czynnikiem jest również stosunek do rodzicielstwa. Okazuje się, że osoby kohabitujące nie są nastawione na posiadanie dzieci i zwykle nie decydują się na nie. Brak perspektyw rodzinnych, dla tych związków, wyznacza z jednej strony zakładanie ich czasowego czy przejściowego charakteru, a z drugiej fakt, że rola partnera jako rodzica nie jest wyraźnie określona. Badania własne potwierdzają istotną statystycznie zależność między posiadaniem dzieci a formą związku ($p = 0,0001$; $\chi^2 = 16,23$). Dzieci posiada większość – 115 (82,1%) badanych małżeństw i niewiele – 21 (17,5%) związków niemałżeńskich. Również badania prowadzone w Dani i Szwecji ujawniają podobne tendencje dotyczące prokreacji, mimo że kohabitacja w tych krajach jest zjawiskiem powszechnym, akceptowanym z uwagi na uwarunkowania kulturowe i stawiana jest na równi z małżeństwem (Witczak, 1983). Obserwowana w krajach wysoko rozwiniętych wzrastająca bezdzietność wynika z masowej ucieczki w alternatywne związki. Stanowi to zarazem przyczynę i skutek zaniechania funkcji prokreacyjnej.

Niezaprzeczalny jest również fakt, że małżeństwa, nawet te o niskiej jakości, rzadziej ulegają dezintegracji niż wspomniane związki niemałżeńskie. Trwałość małżeństwa wyznaczona jest nie tylko posiadaniem dzieci, ale również wspólnotą majątkową, mieszkaniową czy chociażby wcześniej złożoną deklaracją ślubną. Małżeństwo opiera się na szerszej więzi niż emocjonalna i seksualna oraz ma większe szanse przezwyciężania sytuacji trudnych, związanych z dynamiką funkcjonowania diady. Takich ograniczających rozstanie czynników pozbawieni są kohabitanci. Tłumaczy to krótkotrwałość oraz brak, zgodnie z prezentowanymi badaniami,

związków kryzysowych wśród kohabitujących partnerów ze stażem 2–3 lata. Kryzys czy dłużej trwający konflikt wiąże się zwykle z dezintegracją kohabitacji, co nie musi dotyczyć małżeństwa.

Wspomniane cechy indywidualne kohabi-

tantów, ich postawy wobec rodzicielstwa oraz warunki współrezydowania stanowią ważne zmienne decydujące o integracji ich związków. Problem integracji związków niemałżeńskich wymaga niewątpliwie bardziej wnikliwych i kompleksowych badań.

LITERATURA

- Adamski F. (1984), *Socjologia małżeństwa i rodziny*. Warszawa: PWN.
- Axinn W.G., Barber J.S. (1997), Living Arrangements and Family Formation Attitudes in Early Adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 595–611.
- Binstock G. (2003), Separations, reconciliations and living apart in cohabiting and marital unions. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 65 (2), 432–443.
- Braun-Galkowska M. (1985), *Miłość aktywna*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Brown S.L. (2003), Relationship quality dynamics of cohabitating unions. *Journal of Family Issues*, Vol. 24 (5), 583–601.
- Brown S.L., Booth A. (1996), Cohabitation versus Marriage: A Comparison of Relationship Quality. *Journal of Marriage and the Family*, 58, 668–678.
- Holman T.B. (2001), *Premarital prediction of marital quality or breakup. Research theory and practice*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Humink J. (1995), *Warum noch Familie*. Berlin: Campus.
- Janicka I., Niebrzydowski L. (1994), *Psychologia małżeństwa*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Laskowski J. (1987), *Małżeństwo i rodzina*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Macklin E. (1978), Review of research on nonmarital cohabitation in the US [w:] B.I. Murstein (red.), *Exploring intimate life styles*. New York: Springer.
- Meyer S., Schulze E. (1983), Nichtehele Lebensgemeinschaften – Alternativen zur Ehe? *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 35, 735–754.
- Meyer S., Schulze E. (1988), Nichtehele Lebensgemeinschaften – eine Möglichkeit zur Veränderung des Geschlechterverhältnisses? *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 40, 337–356.
- Meyer T. (1993), Der Monopolverlust der Familie. Vom Teilsystem Familie zum Teilsystem privater Lebensformen. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 45, 23–40.
- Nave-Herz R. (1989), Zeitgeschichtlicher Bedeutungswandel von Ehe und Familie in der Bundesrepublik Deutschland [w:] Nave-Herz R., Marckfeld M., *Handbuch der Familien- und Jugendforschung*, Neuwied.
- Nave-Herz R. (2002), Wandel und Kontinuität in der Bedeutung, in der Struktur und Stabilität von Ehe und Familie in Deutschland [w:] Nave-Herz R., *Kontinuität und Wandel der Familie in Deutschland*, Stuttgart: Enke.
- Rostowski J. (1987), *Zarys psychologii małżeństwa*. Warszawa: PWN.
- Schoen R., Weinick M. (1993), Partner choice in marriages and cohabitations. *Journal of Marriage and the Family* 55, 408–414.
- Vaskovics L.A., Rupp M., Hofmann B. (1997), *Lebensverläufe in der Moderne: Nichtehele Lebensgemeinschaften. Eine soziologische Längsschnittstudie*. Opladen: Leske + Budrich.
- Willi J. (1996), *Związek dwojga – psychoanaliza pary*. Warszawa: Jacek Santorski.
- Witczak J. (1983), Małżeństwo bez papierka. *Problemy Rodziny*, 3, 23–37.
- Wojciszke B. (2003), *Psychologia miłości. Intymność – Namiętność – Zaangażowanie*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Wojciszke B. (2003), *Psychologia miłości. Intymność – Namiętność – Zaangażowanie*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.